

NÉT ĐẶC TRUNG TRONG KIẾN TRÚC VÀ TẠO HÌNH THẨM MỸ TẠI CÁC DI TÍCH TÍN NGƯỠNG ĐẢO LÝ SON

Võ Hồng Thảo

Khoa Thiết Kế Mỹ Thuật Ứng Dụng, Viện Sau đại học, Trường Đại học Văn Lang

Email: thao.2482104100062@vanlanguni.vn

Tóm tắt: Đảo Lý Sơn sở hữu một hệ thống di tích tín ngưỡng dày đặc, từ những ngôi làng thờ Cá Ông như Lăng Tân đến các nơi thờ tự linh thiêng như Âm Linh Tự, đình làng An Hải và An Vĩnh. Qua khảo sát thực tế, bài viết nhận thấy một điểm rất đặc biệt, đó là dù tên gọi và đối tượng thờ tự khác nhau, nhưng các công trình này lại có sự giao thoa đồng điệu kỳ lạ về cả cấu trúc lẫn cách trang trí. Bài báo tập trung phân tích tính thống nhất này thông qua việc sử dụng bố cục kiến trúc chữ Tam (≡) vững chãi, vật liệu bản địa từ đá san hô, vôi vò sò và đặc biệt là nghệ thuật đắp nổi, khảm sành sứ tinh xảo. Khác với các công trình ven biển ở đất liền thường chịu ảnh hưởng mạnh mẽ từ sự thay đổi của đô thị hóa, kiến trúc tín ngưỡng tại Lý Sơn vẫn giữ được vẻ nguyên sơ và sự gắn kết chặt chẽ với địa chất núi lửa đặc thù. Chính sự hòa quyện về diện mạo này đã tạo nên một dấu ấn kiến trúc riêng biệt cho đảo Lý Sơn, nơi mà mỗi mái đình, ngôi làng đều mang đậm ký ức của đội hùng binh Hoàng Sa và cuộc sống gắn liền với biển cả.

Từ khóa: Đảo Lý Sơn, đình làng An Vĩnh, đình làng An Hải, Lăng Tân, kiến trúc hải đảo, kiến trúc chữ Tam, mỹ thuật khảm sành, di tích quốc gia.

DISTINCTIVE ARCHITECTURE AND VISUAL AESTHETICS OF RELIGIOUS SITES ON LY SON ISLAND

Abstract: Ly Son Island possesses a dense system of religious relics, ranging from Whale temples (Lăng) like Lang Tan to sacred places of worship such as Am Linh Tu, and the communal houses of An Hai and An Vinh villages. Through field surveys, this paper identifies a remarkable characteristic: despite differences in names and deities, these structures share a striking harmony in both architecture and decoration. The study analyzes this consistency through the use of the sturdy "Tam" (≡) character layout, indigenous materials such as coral stone and seashell lime, and particularly the intricate art of porcelain inlay and relief carving. Unlike coastal structures on the mainland, which are heavily influenced by urbanization, the religious architecture of Ly Son retains its original charm and remains deeply connected to the island's unique volcanic geology. This aesthetic unity creates a distinct architectural identity for Ly Son, where every communal house and temple embodies the memory of the Hoang Sa flotilla and a life deeply intertwined with the sea.

Keywords: Ly Son Island, An Vinh village communal house, An Hai Communal House: Đình làng An Hải, Lang Tan (Whale Temple), Island Architecture, "Tam" Character Layout, Porcelain Inlay Art, National Relics.

Nhận bài: 23/02/2026

Phản biện: 13/03/2026

Duyệt đăng: 18/03/2026

I. GIỚI THIỆU

Nguồn gốc Lăng Tân

Lăng Tân với hai khối công trình nằm sát bờ biển thôn Tây, xã An Vĩnh, là một trong những trung tâm tín ngưỡng thờ Cá Ông (thần Nam Hải) quan trọng bậc nhất trên đảo Lý Sơn. Sự đồ sộ của Lăng Tân không chỉ nằm ở giá trị tâm linh mà còn ở cấu trúc phân chia chức năng rõ rệt, kết hợp hài hòa giữa không gian thờ tự và không gian trưng bày di vật. Lăng Tân được tỉnh Quảng Ngãi công nhận là di tích cấp thành phố vào ngày 20 tháng 5 năm 2015.

Khối kiến trúc chính là nhà thờ, đây là một ngôi làng cổ kính với lối bố trí ba gian điển hình, nổi bật với mặt tiền được sơn vàng và trang trí bằng hệ thống câu đối chữ Hán màu đỏ rực. Điểm nhấn thẩm mỹ mạnh mẽ nhất chính là phần mái và bờ nóc, nơi tập trung kỹ thuật đắp nổi và khảm sành sứ tinh xảo với các hình tượng "Lưỡng long châu nhật" và các con giao long, thể hiện uy nghi của vị thần biển cả. Toàn bộ kiến trúc này toát lên vẻ

thâm trầm của đá san hô và vôi vò sò trắng xám, một đặc trưng mộc mạc, bền bỉ qua hàng trăm năm nắng gió.

Khối nhà trưng bày bộ xương cá ông nằm song song và kết nối chặt chẽ với nhà lăng thờ. Khối công trình này có quy mô lớn hơn với hệ thống bậc thang bê tông dẫn lên sảnh đón rộng. Dựa trên thông tin thực địa, đây là không gian dành cho việc trưng bày hai bộ ngọc cốt không lồ, những bằng chứng hùng hồn về sự tôn kính của ngư dân đối với Cá Ông. Sự hiện diện của khối nhà trưng bày này bên cạnh ngôi Lăng cổ tạo nên một tổ hợp di tích trọn vẹn, không chỉ là nơi hành lễ tâm linh mà còn là một bảo tàng sống, kết nối người dân và du khách với câu chuyện về biển cả và sự bảo hộ của thiên nhiên.

Đôi nét về đình làng An Vĩnh

Đình làng An Vĩnh không chỉ là một công trình kiến trúc mà còn được ví như một cột mốc tâm linh khẳng định chủ quyền biển đảo của Việt

Nam. Di tích nằm ở vị trí đặc địa tại thôn Tây, xã An Vĩnh, ngay khu vực trung tâm nhón nhíp nhất của đảo Lý Sơn. Mặt đình hướng thẳng ra phía cảng biển, nơi những con tàu đánh bắt xa bờ ngày đêm ra vào, tạo nên một sự kết nối linh thiêng giữa không gian thờ tự và nhịp sống của ngư dân. Đây là nơi thờ tự các vị tiền hiền khai khẩn và là trung tâm sinh hoạt văn hóa của làng. Tuy nhiên, giá trị lớn nhất khiến Đình An Vĩnh nổi danh khắp cả nước chính là sự gắn liền với Đội hùng binh Hoàng Sa.

Hàng năm, tại sân đình này, người dân lại tổ chức Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa để tri ân những người con năm xưa vâng lệnh triều đình cưỡi sóng ra khơi đo đạc hải trình và cắm mốc chủ quyền. Kiến trúc đình mang đậm phong cách truyền thống với hệ thống cột gỗ lớn, mái lợp ngói âm dương dày tầng tầng lớp lớp để chống chọi với bão dữ. Việc đặt đình ở vị trí đón gió biển trực diện càng làm nổi bật vai trò của các bờ mái thấp, vững chãi và hệ tường bao kiên cố. Các bài vị thờ tự bên trong đình không đơn thuần là tên tuổi, mà là những trang sử sống về lòng quả cảm. Mỗi bước chân vào đình, ta đều cảm nhận được sự thâm nghiêm qua mùi gỗ cũ quyện với mùi nhang trầm, tạo nên một không gian vừa bi tráng, vừa tự hào.

Giới thiệu về đình làng An Hải

Tọa lạc tại thôn Đông, xã An Hải, ngôi đình nằm yên bình dưới chân núi Thới Lới, ngọn núi lửa cao nhất đảo. Với thể phong thủy tựa sơn hướng hải, công trình xây dựng từ đầu thế kỷ XIX này là ngôi đình cổ nhất còn nguyên vẹn, thờ phụng sáu vị tiền hiền có công khai khẩn đất đai, lập làng.

Nhìn từ xa, hệ mái đao cong vút nổi bật giữa những đồng tằm xanh mướt. Điểm nhấn mỹ thuật nằm ở kỹ thuật khảm sành sứ tinh xảo trên bờ nóc và đầu đao. Các nghệ nhân xưa đã tận dụng mảnh bát đĩa, gốm vỡ để tạo hình “Lưỡng long châu nguyệt” hay “Tứ linh”, đều là những vật liệu bình dị nhưng bền bỉ, thách thức thời gian. Dưới nắng gắt, lớp khảm ánh lên rực rỡ như bộ áo giáp nghệ thuật che chở khung gỗ bên trong.

Nội thất đình chia thành nhiều gian với hệ vì kèo chạm khắc hoa lá, mây trời tinh tế, tạo cảm giác ấm cúng. Không gian thâm nghiêm quyện lẫn mùi gỗ cũ và vị mặn của gió biển. Sự bề thế của đình An Hải không chỉ là minh chứng cho thời kỳ hưng thịnh của làng xã, mà còn là lời nhắc nhở chân thực về lòng biết ơn tổ tiên đã bền bỉ giữ đất, giữ biển suốt hàng trăm năm.

Âm Linh Tự

Âm Linh Tự tọa lạc tĩnh lặng tại thôn Tây, xã An Vĩnh, ngay sát mép nước Biển Đông. Năm

khiêm nhường bên vách đá trầm tích, đây là thiết chế tín ngưỡng đặc thù thờ cúng những cô hồn, người chết trẻ và đặc biệt là những người lính đội Hoàng Sa năm xưa đã vĩnh viễn hòa xác thân vào sóng biển.

Về tạo hình, Âm Linh Tự thấp bé và giản dị hơn các ngôi đình làng nhưng mang vẻ tĩnh mịch lạ thường. Toàn bộ công trình toát lên sự thô mộc của kiến trúc biển đảo với tường đá san hô và lớp vôi vò sò sạm màu thời gian. Sự đơn sơ này cộng hưởng cùng tiếng sóng vỗ rì rào tạo nên vẻ uy nghiêm tự thân. Điểm nhấn xúc động nhất chính là hệ thống mộ gió trước sân là những nắm mồ không hình hài thực thể nhưng chứa đựng linh hồn bậc tiền nhân ngã xuống vì chủ quyền. Không phô trương hình khối, kiến trúc nơi đây tập trung vào chiều sâu nội thất với những bức hoành phi, câu đối đậm đạo lý uống nước nhớ nguồn. Mỗi khi nắng chiều đổ xuống rặng san hô ven bờ, Âm Linh Tự trở thành sợi dây kết nối thiêng liêng giữa hiện tại và quá khứ đau thương nhưng hào hùng của hòn đảo núi lửa này.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Để làm rõ đặc trưng và tính thống nhất của các di tích tại Lý Sơn, bài viết kết hợp các phương pháp nghiên cứu tập trung vào thực địa và đối sánh nội tại. Trọng tâm là phương pháp khảo sát thực địa tại Lăng Tân, Đình An Vĩnh, Đình An Hải và Âm Linh Tự nhằm nhận diện sự tương đồng về vật liệu (đá san hô, vôi vò sò) và hình khối (chữ Tam) trong việc kiến tạo công trình vững chãi trước khắc nghiệt hải đảo.

Song song đó, phương pháp tổng hợp và phân tích tài liệu từ văn bản lịch sử, sắc phong đến bài vị giúp kết nối kiến trúc với bối cảnh lịch sử và giá trị tâm linh đặc thù. Thông qua phương pháp so sánh nội tại, bài viết đối chiếu trực tiếp 4 di tích để làm nổi bật diện mạo chung với hệ cột gỗ tron và kỹ thuật khảm sành sứ bền bỉ.

Cuối cùng, phương pháp phân tích mỹ học được vận dụng để lý giải vẻ đẹp của sự thích nghi, khẳng định giá trị thẩm mỹ không nằm ở sự phô trương mà ở tính hợp lý của cấu trúc trong sự giao thoa với địa chất núi lửa đặc thù của Lý Sơn.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Nét đẹp kiến trúc và bố cục không gian của di tích tín ngưỡng Lý Sơn

2.2.1.1. Ngoại quan và hệ thống không gian sân

Vị trí và hướng mặt của bốn di tích gắn liền với yếu tố hải đảo. Các công trình ưu tiên đặt sát mép sóng hoặc hướng thẳng ra Biển Đông, đóng vai trò như ngọn hải đăng tâm linh bảo hộ ngư dân. Lối kiến trúc thấp, vững chãi tại đây là lựa chọn chiến lược để thích nghi trực diện với gió bão khắc nghiệt.

Tại lối vào, ý đồ trần trạch thể hiện rõ qua hai trụ cột lớn với hình tượng Nghê trên đỉnh. Những con Nghê này luôn tạc hướng mặt ra ngoài để canh giữ, ngăn tà khí xâm nhập, bảo đảm sự tĩnh lặng và tôn nghiêm cho không gian linh thiêng bên trong.

Một thành phần không thể thiếu phía trước tiền đường là tấm bình phong lớn. Không chỉ che chắn tầm nhìn, bình phong còn án ngữ phong thủy, trấn áp luồng gió độc từ biển và tạo khoảng sân trước kín đáo. Chi tiết này giúp dẫn dắt cảm xúc, tạo vẻ thâm nghiêm trước khi người dân bước vào không gian tế tự chính.

2.2.1.2. Ngoại thất và nội thất các công trình

Điểm tương đồng rõ nét nhất là bố cục chữ Tam dàn trải theo chiều ngang với các khối nhà song song, sát cạnh nhau. Thay vì vươn cao, các công trình chọn lối kiến trúc thấp và vững, mái ngói âm dương dày dặn với độ dốc vừa phải giúp giảm sức cản của gió, bảo vệ hệ khung gỗ trước bão dữ.

Một chi tiết đặc thù nằm ở lối vào chính: đôi Nghê trên đỉnh trụ cột hướng mặt vào phía trong điện thờ. Sự hướng nội này mang ý nghĩa trấn trạch, giữ không gian tĩnh lặng, tôn nghiêm để bảo hộ các vị thần và tiền nhân được thờ tự.

Bên trong, kiến trúc toát lên vẻ thô mộc với hệ vì kèo gỗ tron, ít chạm trổ, tập trung vào sự vững chãi của khối gỗ và độ chính xác của khớp nối. Kết hợp với đó là những bức tường dày xây từ đá san hô nguyên khối, kết dính bằng hỗn hợp vôi vò sò trộn mật mía. Lớp vôi trắng xám sạm màu thời gian không chỉ tạo tông màu đặc trưng mà còn minh chứng cho tư duy kiến trúc ưu tiên tính thực dụng, bền bỉ trước đầu sóng ngọn gió.

2.2.1.3. Tiểu kết

Từ diện mạo bên ngoài đến không gian bên trong, kiến trúc tín ngưỡng Lý Sơn là sự giao thoa giữa khiêm nhường và quả cảm. Thay vì mái cao vút hay chạm trổ cầu kỳ như đất liền, các công trình tại đây chọn dáng hình thấp và vững để trực diện đối thoại với đại dương.

Sự kết nối giữa đôi Nghê trấn giữ cổng làng, tấm bình phong án ngữ gió độc và cấu trúc chữ Tam dàn trải đã tạo nên một pháo đài tâm linh kiên cố. Sự chuyển tiếp từ vai trò canh giữ bên ngoài sang trạng thái bảo an tôn nghiêm nơi nội điện, kết hợp hệ cột gỗ tron và vách đá san hô thô mộc, minh chứng cho tư duy thẩm mỹ thực tế. Kiến trúc ở đây không chỉ che mưa chắn bão cho bài vị linh Hoàng Sa hay ngọc cốt Cá Ông, mà còn là lớp vảy áo nhuộm màu muối mặn, kể về sức sống trường tồn của con người Lý Sơn. Đó là vẻ đẹp của sự thích nghi, giá trị thẩm mỹ phát lộ từ chính sự khắc nghiệt của tạo hóa.

2.2.2. Nét đặc trưng về mỹ thuật tạo hình và nghệ thuật khảm sành sứ của các công trình tín ngưỡng đảo Lý Sơn.

2.2.2.1. Nghệ thuật khảm sành sứ

Nét đặc sắc nhất của mỹ thuật Lý Sơn chính là kỹ thuật khảm sành sứ. Đây không chỉ là trang trí mà còn là giải pháp thích nghi thông minh giữa môi trường muối mặn ăn mòn, các loại sơn màu dễ bạc phếch, nhưng những mảnh gốm sứ vỡ lại trở thành chất liệu vĩnh cửu.

Tại các bờ nóc hay cổ diêm, mảnh sành được cắt gọt thủ công, xếp chồng, cài cắm, tạo nên bề mặt gồ ghề, nhám búa. Chính sự không bằng phẳng này tạo ra độ nổi khối mạnh mẽ. Dưới nắng gắt, sành sứ không hấp thụ nhiệt mà phản quang lấp lánh như vảy cá tươi, biến ảo màu sắc theo góc nhìn từ sắc lam của bát sành cổ đến vẻ trắng tinh của sứ hiện đại.

Cái hay của cha ông là biết dùng những thứ vỡ nát từ đời sống thường nhật để bồi đắp đức tin. Mảnh chén bát gắn với bữa cơm nghèo khó đã hóa thân thành vảy rồng, lông phượng cứng cáp. Sự thô mộc của tường đá san hô sạm màu làm bật lên vẻ rực rỡ của sành sứ, tạo nên diện mạo vừa thực tế, vừa uy nghiêm. Những mảng màu này giống như lớp vảy áo bảo vệ phần cốt bên trong khỏi gió muối. Đó chính là thẩm mỹ của sự thích nghi và đẹp sống động phát lộ từ chính sự khắc nghiệt của hòn đảo này.

2.2.2.2. Hình tượng linh vật và ý chí chinh phục đại dương

Ngôn ngữ tạo hình tại Lý Sơn không thanh mảnh, uyển chuyển như đất liền mà mang thần thái gân guốc, khúc chiết, phản ánh đúng chất can trường của người dân đảo.

Trên đỉnh mái Lăng Tân hay đình An Hải, thân rồng không uốn lượn mềm mại mà có những khúc quanh dứt khoát như sóng lớn. Vảy rồng ghép từ hàng ngàn mảnh sứ sắc cạnh, tạo bề mặt nhám sần tỏa sáng dưới nắng. Đôi mắt rồng đắp lồi hẳn ra bằng sứ đen sẫm, hướng thẳng ra khơi xa như đang canh chừng luồng lạch, bảo hộ những chuyến tàu vượt sóng.

Trên các bức bình phong, Long Mã, Lân hay Phượng sò được đắp nổi cao, tách hẳn khỏi mặt tường. Nghệ nhân không lạm dụng màu vẽ mà dùng sắc xanh lam của bát sành cổ làm vảy lân, sắc đỏ rực của bình gốm nung làm bờm rồng. Các linh vật ở tư thế lao tới hoặc uốn mình, kết hợp cùng độ bóng khác nhau của sành sứ, tạo cảm giác chuyển động thực sự theo hướng nắng trong ngày.

Bên cạnh đó, họa tiết dây lá, hoa cúc khảm sứ trắng tinh khôi là nét mềm mại hiếm hoi giữa tổng

thể thô mộc. Chúng nằm chen chúc giữa những khối đá san hô xám xịt, tạo sự cân bằng cần thiết. Nếu đá san hô và linh vật tượng trưng cho sức mạnh, thì hoa lá đại diện cho sự sinh sôi, gửi gắm ước vọng về cuộc sống bình yên trên hòn đảo núi lửa khô cằn.

2.2.2.3. Triết lý của sự tái sinh và trường tồn

Mỹ thuật tại bốn di tích không hướng đến sự hài hòa dịu mắt mà chọn lối đối thoại mạnh mẽ giữa vật liệu nguyên bản và nghệ thuật trang trí.

Cái thô phơi bày qua những mảng tường dày xây bằng đá san hô nguyên khối, đặc sản của địa chất núi lửa. Những khối đá xù xì được kết dính bằng vôi vò sò trộn mật mía, theo thời gian sạm lại thành màu xám trầm tích, nhuộm đầy sương gió và muối mặn. Hệ thống cột gỗ cũng để trơn, bóng lên màu năm tháng chứ không chạm trổ cầu kỳ. Cái thô mộc này gợi nhắc đôi bàn tay ngư dân chài sần và những thân tàu vượt sóng, một vẻ đẹp thực tế, mang đậm hơi thở sinh tồn.

Cái tinh xảo hiện lên đầy kinh ngạc trên nền đá xám xịt đó. Những mảng khảm sành sứ rực rỡ như những viên ngọc quý được cất giấu. Từng mảnh sứ lam, sứ đỏ, sứ trắng được cắt gọt, phối màu khéo léo để tạo hình linh vật, hoa lá trên các bờ nóc, cổ diêm.

Sự tương phản này tạo hiệu ứng thị giác mạnh: cái thô mộc của đá tôn lên vẻ lấp lánh của sành sứ, ngược lại, sự rực rỡ của sành sứ lại khiến đá san hô trở nên thâm trầm, vững chãi hơn. Mỹ thuật Lý Sơn khước từ vẻ cầu kỳ, bóng bẩy của đình chùa nội địa để chọn một diện mạo riêng: vừa lẫm lì, bền bỉ của đá núi, vừa kiêu hãnh dưới nắng đảo. Đó là minh chứng cho tư duy thẩm mỹ bản lĩnh, nơi con người không né tránh mà dùng nghệ thuật để khiêu vũ cùng sự khắc nghiệt, biến những thứ mộc mạc nhất thành di sản trường tồn.

2.3. Bàn luận

Triết lý thích nghi là chìa khóa giúp di sản Lý Sơn trụ vững. Bộ cục chữ Tam thấp bé cùng hệ cột gỗ trơn là phép tính sinh tồn: giảm tiếp xúc với hơi muối và đứng vững trước bão dữ. Đặc biệt,

tường đá san hô nguyên khối, vật liệu chịu mặn, cách nhiệt tốt đã trở thành lớp giáp bảo vệ đời sống tâm linh của ngư dân qua hàng thế kỷ.

Giá trị di tích còn nằm ở triết lý nhân văn qua kỹ thuật khảm sành sứ. Sự đối lập giữa vách đá xù xì và mảnh sứ lấp lánh phản chiếu tính cách con người đảo: gai góc bên ngoài, rực rỡ bên trong. Cha ông đã tài tình biến mảnh vỡ đời thường thành linh vật bất tử, biến cái “vỡ vụn” thành cái “trường tồn”. Những mảng sứ phản quang như vảy cá dưới nắng là minh chứng cho sức sống mãnh liệt, nơi nghệ thuật gắn liền với cuộc sinh tồn mặn mòi.

Tuy nhiên, di sản này đang đối mặt với thách thức bảo tồn. Giữ nguyên vẻ thô mộc của đá san hô và vôi vò sò là tối quan trọng; bê tông hay sơn hiện đại sẽ xóa sạch “hồn biển”. Di tích Lý Sơn không chỉ là nơi thờ tự mà còn là cột mốc chủ quyền. Bảo tồn di sản này chính là bảo tồn vẻ đẹp thích nghi, giá trị phát lộ từ khắc nghiệt của thiên nhiên và bản lĩnh kiên cường của bao thế hệ giữa đại dương.

III. KẾT LUẬN

Hệ thống di tích tín ngưỡng Lý Sơn tiêu biểu là Lăng Tân, Đình An Vĩnh, Đình An Hải và Âm Linh Tự không chỉ là công trình kiến trúc mà còn là kho tàng ký ức và ý chí bám biển của dân tộc. Qua bố cục chữ Tam vững chãi, kỹ thuật khảm sành tinh xảo và vật liệu đá san hô độc bản, bài viết khẳng định một hệ giá trị thẩm mỹ đặc thù: vẻ đẹp của sự thích nghi. Đó là kiến trúc biết thu mình trước bão tố để tỏa sáng dưới nắng đại dương, dùng những mảnh vụn đời thường kiến tạo nên linh vật bất tử.

Di sản Lý Sơn minh chứng cho bản lĩnh con người trước thiên nhiên khắc nghiệt. Bảo tồn di tích không chỉ là giữ gìn tường đá, mái ngói mà là bảo vệ tư duy sống hài hòa, kiên cường của cha ông. Giữa dòng chảy hiện đại, những ngôi đình, lăng thô mộc vẫn là cột mốc văn hóa khẳng định chủ quyền và đạo lý “uống nước nhớ nguồn”. Sự lấp lánh của mảnh sành trên đỉnh mái chính là ngọn lửa tiếp nối sức sống trường tồn của một Lý Sơn bản lĩnh giữa trùng khơi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Nguyễn Đăng Vũ. (2014). *Văn hóa dân gian của cư dân ven biển Quảng Ngãi*. NXB Khoa học Xã hội.
- Phan Huy Lê (Chủ biên). (2015). *Vùng đất con người Quảng Ngãi*. NXB Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Quốc sử quán triều Nguyễn. (2006). *Đại Nam nhất thống chí (Tập 2)*. NXB Thuận Hóa.
- Trần Lâm Biền. (2001). *Trang trí trong mỹ thuật truyền thống của người Việt*. NXB Văn hóa Thông tin.
- Ủy ban Nhân dân tỉnh Quảng Ngãi. (2008). *Địa chí tỉnh Quảng Ngãi*. NXB Từ điển Bách khoa.
- Viện Nghiên cứu Văn hóa. (2010). *Tín ngưỡng thờ cá Ông của cư dân ven biển miền Trung*. NXB Khoa học Xã hội.
- Lê Trọng. (2018). Lý Sơn đảo du lịch lý tưởng. Nhà xuất bản Tài nguyên - Môi trường và Bản đồ Việt Nam.
- Trần Tươi. (2023). Quảng Ngãi phát huy giá trị di sản văn hóa biển đảo. Báo Nhân Dân. <https://nhandan.vn/quang-ngai-phat-huy-gia-tri-di-san-van-hoa-bien-dao-post783930.html>
- Văn hóa Du lịch Lý Sơn. Khám phá Đình làng An Vĩnh - Di tích lịch sử văn hóa Lý Sơn. <https://vanhoadulichlyson.com/kham-pha-dinh-lang-an-vinh-di-tich-lich-su-van-hoa-ly-son/>
- Du lịch Quảng Ngãi. Đình An Hải Lý Sơn - Di tích lịch sử cấp quốc gia. <https://dulichquangngai.vn/diem-du-lich/dinh-an-hai-ly-son-di-tich-lich-su-cap-quoc-gia-134.html>